

Ο πολύς πολιτισμός
κάνει άρρωστα ζώα

Καρλ Γουνγκ

ΤΑΚΗΣ ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ

Επιμέλεια: Στ. Γκουρβέλος

Επιγραμματικοί στίχοι
και κάτι ακόμη

Στους Υποψιασμένους και τους Ευθύγραμμους

Προσφορά του Πνευματικού Κέντρου
Δήμου Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης

www.takismichopoulos.gr
ή Τάκης Μιχόπουλος

Πρόλογος

Αυτή την έκδοση προσφέρει το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Ξυλοκάστρου-Ευρωστίνης με πρόεδρο το Δήμαρχο Ανδρικόπουλο Ηλία, άνθρωπο με μεγάλη αγάπη στις αξίες του πνεύματος.

Στους «επιγραμματικούς στίχους» του Τ. Μιχόπουλου έχουμε την ευκαιρία να διακρίνουμε όλες τις αρετές της άξιας ποίησης και να θαυμάσουμε: ευθύβολη σάτιρα, πυκνό και λιτό τρόπο που εστιάζει ακαριαία στο θέμα με ολοφάνερη την αντιπάθεια στην περισσο-λογεΐα, στην ωραιολογεΐα, στην προσποίηση, που πλεόνασαν στο σύγχρονο λόγο.

Εδώ κυριαρχεί η γνησιότητα του αισθήματος μπολιασμένη με μια γήινη καθαρότητα, ευφυΐα και μέτρο, ώστε οι στίχοι του να παίρνουν τη μορφή μιας άμεσης σοφίας και να εγγράφονται στη μνήμη. Αναρωτιέμαι, σε τι βαθμό έχει επιτευχθεί αυτό από την ποίηση του καιρού μας; Μήπως με την εμβληματική «με ένεση», ιδεολογικά στρατευμένη ποίηση, που κατά κανόνα εμπορεύεται επανάσταση; Ο Τάκης Μιχόπουλος οργανωμένα ενάντιος στις χίλιες μορφές του δήθεν, της χλιαρότητας, της κατασκευής κάνει ευρύτατη χρήση συμβόλων από την έξω ζωή και το χώμα. Η αδρότητα αυτών των ακατέργαστων συμβόλων υπηρετεί το μέγα πάθος του για υγεία και γνησιότητα με τελικό ζητούμενο την αρμονία ανάμεσα στη γη και το πνεύμα. Αρμονία που ο κλονισμός της εντείνεται και πέρα από την ποίηση.

Η απάντησή του στην άποψη ότι, τέτοια σύμβολα και τέτοιοι τρόποι δεν αγγίζουν τον άνθρωπο της πόλης, είναι απλή και από καθέδρας: **«Αν τον άγγιζαν, για το καλό του θα τον άγγιζαν».**

Τέλος, ο Τ.Μ. γενικότερα δεν προσπαθεί να πείσει. Δε συμμαχεί. Προσεγγίζει την αλήθεια ευθύγραμμα. Δε φυλάγεται.

Στάθης Γκουρβέλος

*Τα πέντε πρώτα ποιήματα δημοσιεύτηκαν μέσα στην επταετία
των συνταγματαρχών και είναι επηρεασμένα από αυτή*

Λύση

*Κρεμάστε τους ανάποδα
να δουν το ψέμα αλήθεια.*

Διαταγή

*Καλέσατε δούλους
δικάσαι γενναίους.*

Σαρκασμός

*Τη γενναία
την τίμια
την αντρίκια του στάση
θα εκτιμήσουν ιδιαίτερα
οι ευνούχοι της έδρας.*

Οργάνωση Ποδοσφαιρικών Αγώνων*

*Τους Βεντέτορες
θα αντιμετωπίσουν οι Ανακλάστορες
και τους Παραβιάστορες οι Αποκρούστορες
Τους αγώνες που θα παρακολουθήσει
και ο κ. Συμπιέστορας ή Καταπιέστορας
οργανώνει ο Φιλανθρωπικός σύλλογος
«Εκτονώστορες»
Διαιτηταί:
οι αδελφοί Πιάστορες*

Τήβεννος

*Δε θα με δικάσει η γραβάτα σου.
Θα με δικάσει το μυαλό σου
Και το μυαλό σου
λειτουργεί καλύτερα
όταν δε σούχουνε
σφιγμένο το λαιμό σου.*

Υπουργείο Παιδείας

*Ανεβαίνουνε
Κάτι κουνιόνται πως κάνουνε
Αλλάζουν τις αλλαγές
Κατεβαίνουνε*

*Το ποδόσφαιρο χρησιμοποιήθηκε σαν εκτονωτικό της δίψας του λαού για ελευθερία.

Γεράκι

Εκεί στη ρεματιά την πολύφωνη
πέτυχε τη φωλιά των αηδονιών
το γεράκι
Σταθερά τοποθέτησε ράμφος
πάνω από τα λευκά όλο στόμα κορμάκια
Εκείνα
για τη μάνα παίρνοντάς το που άργησε
ανοίγαν τα στόματα
και υψώναν διαμαρτυρία χαρούμενη
Το όρνιο
απολάμβανε θέαμα
χωρίς βιάση καμιά

Στα μάτια των εφήβων

Στενεύουν οι ορίζοντες και γίνονται γραμμή
ευθεία γραμμή, χρυσόβαφη, νωχελική γραμμή
Στη μέση της γραμμής ένας λικνίζεται
και τον φωτίζουν μηχανές με βουητό στρεβλό
και με παλμούς χρωμάτων
Και ο μαντατοφόρος των μελλούμενων,
έξω από τη γραμμή, κοιτάει και μολογάει:
«Αν έχεις μάτια όλα θα τα δεις
στα μάτια των εφήβων»

ΧΡΙΣΤΟΥΤΕΝΝΑ 1997

Είδωλα

Στη φωτιά
που ο γνήσιος καίει
θ' αναλυγώσουν τα δόντια σας
Τι ζυγώνετε είδωλα;

Ορισμός

*Ορίζω σαν Χωματάνθρωπο
τον Άνθρωπο εκείνο
που αν βρεθεί στο χωράφι
να μαζεύει φασόλια κι αραποσίτια
θα είναι
σε πλήρη αρμονία με κείνα
κι ας πατάει για πρώτη φορά του γόνιμο χώμα
κι ας αγγίζει για πρώτη φορά του
ζωντανό τον καρπό.*

Ημικύκλιο

*Το πρωί
ήμασταν βέβαιοι
Το μεσημέρι
νερώναμε το κρασί μας
Με το λιόγερμα
νάμαστε φορτωμένοι μετάνοια.*

Κεραίες

*Κι αν κάτι δεν πιάνετε
μην ψαχουλεύετε
κριτικά τον πομπό
Μάταιος κόπος
Ξεσκουριάστε τους δέκτες σας.*

Μαλάκια και τηλελοίμωξη

Οι πειναλέοι και οι ξυπολιάδες
της γερμανικής κατοχής
καλοντυμένοι και χορτασμένοι
έδωσαν καρπούς ημιμαλάκια
(θύματα και βαριάς τηλελοίμωξης)
Τα ημιμαλάκια εξελίσσουν τώρα μαλάκια
Δε θα ζω να κλάψω και να γελάσω
με τα μαλάκια των μαλακίων

Στην άλλη όχθη

Τι βιάζομαι να δοξαστώ «εν ζωή»
λες και θα πεθάνω
Στην άλλη όχθη είναι οι ζωντανοί
με κείνους τι θα κάνω.

Θέση

Ενοχλήθηκα
όταν φώναξε
«δεν υπάρχουνε πνεύματα»
γιατί το φώναξε
έτσι σα νάξερε
τι είναι σώματα.

Πρωτόπλαστοι

*Γεναριάτικο βράδυ
ωσάν καλοκαίρι
Αστροβολάει το κύμα
κάτω απ' τα πεύκα
Από το βράχο
θα ανατείλει ο ήλιος
και μεις
απ' τα χαλίκια*

Αιώνιος

*Αιώνιος και αυτός...
«Προσεβλήθη» κι απόθανε.*

Απόψε είδα στα μάτια σου

*Απόψε είδα στα μάτια σου
φως, θαυμασμό, αγάπη, μέλι και παράπονο
Γιατί είπες όχι στο δρομάκι το πρωί
κι εγώ το πίστεψα;*

ΟΙ ΤΡΕΛΟΙ

Δένουνε οι τρελοί στα βουνά
το σχοινί τους κορφή με κορφή
και κει πάνω ισορροπούνε
ισορροπία οριακή
Με τους αητούς μοναχά
συναλλάζουνε αστραπές τις κουβέντες
και είναι αρμονία
των αστραπών τους ο ήχος

Τους ματώνουν με βέλη καυτά
οι οχιές απ' τους κάμπους
κεραυνό αυτοί δε θα ρίξουν
φως μονάχα
στις μαυρογέννητες χώρες
στις μελανότερες ώρες
οι Μεγάλοι Τρελοί

Στα χωράφια της γης

Τον ήλιο σπέρνουνε τρελοί
και τον ποτίζουν εκλεκτοί
Μα για τους ώριμους καρπούς
όσοι καρφώνουν στη σκιά
πρώτοι και καλύτεροι.

Κανόνας

Από τους πανέξυπνους
οι πολλοί
είναι τελείως κουτοί.

Κατήφορος

*Είναι ο κατήφορος πολύς ακόμα...
Εσείς, μ' όλη τη θλίψη και το μόχθο σας
δεν τις κρατάτε τις κολόνες
Τα φώτα θα βουλιάζουνε...
Ο λόγος σας ο καθαρός, τα βήματά σας
θα μείνουνε μια χούφτα σπόρος
για τη γη, το χώμα
τη νέα ζωή μέσα στο φως
Είναι ο κατήφορος πολύς ακόμα...*

25-10-1997

Επικοινωνιολόγοι

*Όσο για σένα φελλέ
συνιστούμε τουπέ.*

Φωνή βοώντος

*Σε άκουσα
Απόψεις σοβαρές, δεμένες, χαριτωμένες
Ήσουν υπέροχος φίλε αγαπημένε
Αλλά σε ποιους τα έλεγες
ευλογημένε;*

Γραφή

Ξένα μητέρα, πεντάξενα
της αρμονίας εκείνης της πάμφωτης
των Ελλήνων τα έργα
στα αλώνια του Λούβρου
Με δάκρυσαν
Μητέρα ζυμώστε
Κάφτε τους φούρνους
με σκίνα και λιόκλαρα
οι λιθαρένιες αυλές να μυρίσουν
κι οι ανήφοροι δρόμοι
Μητέρα ζυμώστε

Ιεροί Αλλαζόνες

Εισπράττουν γονυκλισίες και εξουσίες
εντός και εκτός του ναού,
στις ματωμένες πατώντας τις πλάτες
και το Σταυρό του Ιησού.

Έρθει δεν έρθει

Έρθει δεν έρθει
θα χαρώ
γιατί ή που θα τη δω
ή που θα απαλλαγώ.

Καφενείο του χωριού

*Δίκαια το ελληνικό καφενείο
περηφανεύεται για τη σοφία του...
Το τραπέζι του καφενείου
διδάσκει πολλά
Μαθαίνεις εκεί
όσα θα μάθαινε
τραπέζι τετράποδο
σε σχολείο τετραπόδων*

Γυναικολογικό

*Ποτέ δεν άπλωσα χέρι
αν δε μου άπλωσαν πόδι*

Ελληνοτουρκικές Μετενσαρκώσεις

*Τώρα Ελληναράς
Τότε με σκότωσε ο Νικηταράς
Αύριο Γκρίζος Λύκος
Μεθαύριο το γκαρσόνι ο Νίκος
(Πελαγία καλόγρια μήπως;)*

Και

Και να μου πεις:

«...και έλα από το σπίτι το απόγευμα
να σου ψήσω καφέ»

Και να βρέχει στα πλατάνια ο Θεός

Και να φτάνουμε από το μεγάλο παράθυρο
τα κόκκινα μήλα

Και να καθίσεις απέναντί μου προκλητική
(μέχρις αναισχυντίας προκλητική)

Και να σε πετάξω ψηλά

Και καθώς θα πέφτεις απάνω μου
να σε φορέσω

Και φορεμένη ως θα σ' έχω
να περπατάω τα δωμάτια

Και να σε φοράω καλύτερα

Και να γεμίσει το κρεβάτι γυναίκα

Και να γεμίσει το κρεβάτι φωτιά

(μέχρις πλήρους συντήξεως των ψυχών
και των σωματών ημών)

Γνώθι σ' αυτόν

Έδινα

στην εκλεκτή μου τη ζωή μου

κι αυτή

τη λύπησή της για την εκλογή μου.

Φοριέται

Προσπαθώ να κουβεντιάσω με σένα

και με κουβεντιάζει το πλέγμα σου

και με κουβεντιάζει το πλέγμα σου...

Στο Χάρο

Όταν, στο ερημικό καλύβι μου
μονάχος τα μεσάνυχτα
και έξω πέφτει χιόνι
στέκεσαι δίπλα και ψιλογελάς
αγαπημένα...
Και όταν κλαδεύω κλήματα
εκεί που πάω να σ' αγαπώ
πάλι τα ίδια κάνεις
ψιλογελάς και δε μου λες
αν δω σταφύλια του Αύγουστου
ή μ' αγκαλιάσεις δυνατά
ταχιά* το μεσημέρι

28-10-1997

Ελένη

Ελένη το βλέπεις
εσύ γεμίζεις τα μάτια μου
εσύ ποτίζεις τις φλέβες μου
Ελένη το βλέπω
βιάστηκες να νομίσεις...
Όμως όχι Ελένη
και χωρίς εσένα μπορώ.

Κλεμμένοι

- Καθώς σταλάζει ο ουρανός και οι πευκοβελόνες
πες μου, δεν τρέμεις μη μας βρουν;
- Σου πάει απόψε η βροχή...

*αύριο

Η καταστροφή της Μαλάμωσ

Κατέστρεψεν ο Βεζούβιος
την Πομπηία
ο Οδυσσέας την Τροία
ο Μόμμιος την Κόρινθο
κι ο παγετός τις λεμονιές
στην Κορινθία.
Όχι όμως
όχι και τη Μαλάμω που ξυνόταν
στην αγκλίτσα του
κατέστρεψεν ο Μήτρος του Βοϊδήλα.

Ταπεινοφροσύνη του ποιητή

Τι ταπεινοί
που είναι αλήθεια
οι στίχοι μου
Θα θέλανε μπαίνοντας
να βγαίνεις αλλιώς
ακόμα και συ
με το τσιμεντένιο κεφάλι.

Ορειβατικό

Προς τα ελάτια
τις κορφές και τον ήλιο
ούτε ματιά παρακάτω
είναι τα πλαστικά.

Κάθε χρόνο

Στο Ξυλόκαστρο κάθε χρόνο Σεπτέμβρης
το μέλι της θάλασσας και του ήλιου
το μέλι της πρώτης βροχής
το μέλι των σταφυλιών και των σύκων
των αραιών κοριτσιών μέσα στο δάσος
Κάθε χρόνο Σεπτέμβρης
ο μήνας του μέλιτος
στη Συκιά, στο Ξυλόκαστρο

Ερώτημα στον Κωνσταντίνο Καβάφη

Εκεί που φθέγγονται οι κριτές
και ξεφορτώνουν βέβαιη κρίση
γιατί προσμένουν απ' τον ΠΟΙΗΤΗ
όπως προσμένουν να μιλήσει;

Αητός

Αητέ
όσο ψηλά
κι αν ανεβείς
ο ίσκιος σου
γλύφει τη γης.

Πώς

Κορίτσια εσείς απ' τα ξεχωριστά...
Κορίτσια που χορεύατε
όπως τραγούδαγε η γη
κι όπως χορεύουνε, μπροστά
σε μια καλοκαιριάτικη βροχή,
των αμπελιών τα φύλλα...
Κορίτσια που μου λέγατε
για τις γαλάζιες αστραπές
στα ανοίγματα των οριζόντων...
Πώς έγινε τόσο γοργά;
Πώς;
Πώς καταθέτουν, έτσι απλά,
σπαθάτα χελιδόνια τα σπαθιά τους;

Λογικός έλεγχος

Την ελέγχω τη Λογική
Και την ελέγχω τόσο καλά
που όποτε θέλω της λέω:
Σύρε να κοιμηθείς
Εγώ θα αγκαλιαστώ με την Τρέλα.

Πες

Πες πως δεν ήσαν κάλπικοι
τότε θα καταλάβαιναν
και πες πως ήσαν λεύτεροι
τότε και θα μιλάγανε.

Ελλάδα

Βράχος
και πεύκος
και γιαλός
κι αγερικών νυχτέρι
Αστέρι μέγα ο ουρανός
κι ένα παιδί, παιδιών λαός
κάτω απ' το μέγα αστέρι
Δεν είσαι πάντοτε ένα φως
στο κέντρο καίγεσαι φωτιάς
Ελλάδα

Παροιμία

Πατέρα
η κορφή είναι γούβα

Σφιχτιά

Ωραία πηγαίναμε αγκαλιά
Ωραία πηγαίναμε αγκαλιά
Σφιχτιά κι αγαπημένα
(Όπως το κόμπλεξ με την έπαρση)
Ήμασταν ένα.

Κατάλαβε

Στην ανατολή το φεγγάρι
στη δύση σύννεφο κι αστραπή
κι από πάνω
καθάριο τ' αστέρι
Και στο αναμμένο τζάκι του
αστράφταν τα ποτήρια μας
και εγελούσε σαν παιδί
ο φίλος που μας φώναξε
ο φίλος που κατάλαβε
έξω από κάθε λογική
το τελευταίο του βράδυ

Figura

Βέβαιοι IN
δώστε εικόνα
και σχιζοφρένεια
στα ορφανά σας.

Αφρόντιστος του φωτός

Εγώ θα καρτεράω Αυτόν
να πέσει, σαν από UFO, στο χωράφι μου
Να βόσκει με τα τέσσερα
και μ' ένα μάτι πίσω στο κεφάλι του
ν' ακούει και να διαβάζει ουρανούς
Να μου μιλάει αφρόντιστος
Ζώνον και αγγελιοφόρος του φωτός
Αφρόντιστος.

Κορινθιακή εικόνα

*Κεράσι ο ήλιος στη δύση
Λευκό συννεφάκι
ταξιδιώτης
στον ανέφελο ουρανό*

*Ανοιχτά στον Κορινθιακό
που κοιμήθηκε
πίνουμε κρασί και αγαπάμε*

Τελευταίο θεώρημα

*Όσο μετριοτέρως είναι ο εγκέφαλος
τόσο εγκεφαλικότερος είναι αυτός που τον φοράει.*

Θεϊκό

*Κάπου ξαφνιάζεται ο Θεός
Λίγο με τους εχθρούς του
πολύ με τους δικούς του.*

Προφυλαχτιά

- «Σεβάσου τα νήματα
Απόφευγε τις υψηλές φορτίσεις
Μην υπερβείς κανένα από τα όρια
ανοχής και αντοχής των νημάτων».
-Σκατά στα προφυλαχτικά
όπου η γλώσσα τα φορά.

Σοφός

«Τι να σου πω
ότι η σοφία με τη μορφή μιας κουκουβάγιας
- σταλμένης από την Αθηνά -
έχει καθίσει στο κεφάλι μου;
Τι να σου πω
ότι μαζεύω κοτσιλιές απ' τα μαλλιά μου;»

Με ένεση

Παράταξη
τους δίνουν με ένεση
Αρχηγό
τους δίνουν με ένεση
Και τον ποιητή
με ένεση παίρνουνε
Δε γράφω όμως για σας
χαιβάνια με ένεση
Γράφω για τ' άλλα παιδιά
τ' ατόφια και λεύτερα

Εξηνταδυό

Είμαι εξηνταδυό
και είσαι δεκάξι
Η μουριά και η κληματαριά δε σε κρύβουν
Στην αυλή θα σε ειδούνε
Έλα στο κατώι
εδώ στο κρεβάτι μου
αητοπούλι μικρό μου
- λάγνας γυναίκας λαγνότερο φύτρο -
καρτερέσου για λίγο
να φωνάξω το Μήτρο

Αθάνατος

Λες κι αθάνατος
κουβεντιάζει για μαγαζιά και οικόπεδα
Έτσι αγοράζει
κι έτσι πουλάει
λες κι αθάνατος
Περνάει το πρόσωπό του
και μπόχα με παίρνει θανάτου

Σύγχυση

Εγώ δεν είμαι ο Γιάννης
είμαι η μετενσάρκωση του Γιώργη
που έπεσε ηρωικά
προσπαθώντας
να σκοτώσει
κάτι άλλους
ξυπόλητους

Δεδομένο

Από το κόκκινο χρώμα των κάμπων
τη σφαγή των αθώων αμνών
ό,τι θέλεις καρτέρα
όμως μη την ανάσταση

Τσίρκο και κουλτούρα

«Περάστε κύριοι
Λιοντάρι γράφει ποιήματα
Τίγρης μιλάει εγγλέζικα
Λύκος φυλάει πρόβατα
Πίθηκος φιλοσοφεί
Νεόπλουτος φιλοκαλεί...»

Κρανία στενά*

Κρανία στενά όμοια γιδιών
θα κάμουνε την αλλαγή
Τραβάει το καπίστρι τους
ο μέγας εμπνευστής
Τις παρωπίδες τους κανονικά, κανονικά
φορέσανε οι γιοι της αλλαγής
Τραβάει το καπίστρι τους ο αρμεχτής
(Αυτοί θα κάμουνε την αλλαγή)

1974

* Ο Τ.Μ. διέβλεψε πόσο θα κακοποιηθεί η ελπίδα της αλλαγής.

Ο εγωπάσχων Εγώ

Θεριεμένο το Εγώ μου
αγκαλιάζει το λαιμό μου
και πικρό-πικρό το αίμα
φθάνει στον εγκέφαλό μου.

Πανεπιστήμιο Πάτρας - Συμπόσιο ποίησης 2003

Απόσπασμα από την εισήγηση του Στάθη Γκουρβέλου:

«Ο Ξυλοκαστρίτης ποιητής Τάκης Μιχόπουλος»

Πρόσφατα τον άκουσα στην Κορακοφωλιά να μιλάει για την
ισοδυναμία αφηρημένης έννοιας και μάζας. Τη μετουσίωση
σε λόγο ποιητικό μιας τέτοιας θέσης θα ακούσουμε από τον
ίδιο στο ποίημα «ΕΝ ΑΡΧΗ ΗΝ...».

«**Εν Αρχή ην...**»

Με τους συντρόφους κατάκοπους
(δίψα και πείνα έως θανάτου)
κάτω από γιγάντιο δέντρο αυτός
Με δυσκολία ανασηκώθηκε...
Ψέλλισε στίχους ωραίου ποιήματος
και έπεσε
Χορευτικά το ωραίο ποίημα
εισχώρησε στο μεγάλο κορμό
έγινε νερό και κρασί
άγριο μέλι και σταρένιο ψωμί
«Εχορτάσθησαν»

Υπερλογισμός

Είπα:

*Είμαι ο ανοητότερος των Κορινθίων
και ο ευφυέστερος των Πελοποννησίων
Ο προφήτης κοιτάχτηκε*

Τ. Μιχόπουλος

Έχουμε όλοι στο μυαλό μας την έννοια του παράλογου.

Επίσης, την έννοια της λογικής. Υπάρχει όμως και ένα τρίτο επίπεδο, εκείνο του υπέρλογου.

Για παράδειγμα, ένας προφήτης ή και ο ίδιος ο Θεός γνωρίζει το μέλλον ενός ανθρώπου, και ταυτόχρονα ο άνθρωπος αυτός είναι ελεύθερος να σκέπτεται, ν' αποφασίζει και να ενεργεί.

Κάτι τέτοιο φαίνεται από την πρώτη σκοπιά ότι ανήκει στο χώρο του παράλογου.

Στην πραγματικότητα όμως αποτελεί μια υπέρλογη αλήθεια και όχι μια αντίφαση.

Η σύγχρονη Φυσική μιλάει για φαντάσματα στο χώρο του μικρόκοσμου.

Ένα ηλεκτρόνιο μπορεί να πάει από τη θέση Α στη θέση Β, χωρίς να περάσει από ενδιάμεσες θέσεις. Υπάρχουν και άλλα πολλά παράξενα και απρόσμενα της σύγχρονης επιστήμης που ηχούν σαν παράλογα.

Έτσι, τα όρια του παράλογου, του λογικού και του υπέρλογου, σε κάποιες περιπτώσεις φαίνεται να συγχέονται.

Στο ποίημα «ΥΠΕΡΛΟΓΙΣΜΟΣ», ο προφήτης συμβολίζει το υπέρλογο.

Το πνεύμα του κινείται με άνεση σ' αυτό το χώρο.

Κατά ένα τρόπο έχει τη δυνατότητα να βγαίνει έξω από τον ίδιο του τον εαυτό.

Έτσι μπορεί και να κοιτάζεται.

Ακούγοντας έναν παραλογισμό όπως «είμαι ο ανοητότερος των

Κορινθίων και ο ευφύστερος των Πελοποννησίων» δεν τον απορρίπτει εκ προοιμίου, αλλά τον εξετάζει.

Θεωρούμε ότι το κλειδί για την ερμηνεία του ποιήματος βρίσκεται στο «ο προφήτης κοιτάχτηκε». Με άλλα λόγια, ένας άνθρωπος που βγαίνει στο τρίτο επίπεδο σκέψης, χωρίς να σημαίνει ότι υιοθετεί, εξετάζει προτού απορρίψει και τον πιο φανερό παραλογισμό.

Διότι γνωρίζει ότι κάποιοι από τους καλούμενους παραλογισμούς και αντιφάσεις είναι στην πραγματικότητα αλήθειες υπέρλογες.

Αυτήν ακριβώς την παρουσία του τρίτου επιπέδου θέλει να υπογραμμίσει με το συνοπτικότερο ποιητικό τρόπο ο Τ. Μιχόπουλος.

Δεδομένου ότι σήμερα δεν είμαστε εξοικειωμένοι με παρόμοιους μηχανισμούς σκέψης, ο ποιητής έχει χαρακτηρίσει αυτό το ποίημα ως το δυσκολότερο της συλλογής «ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΠΝΕΥΜΑ» (1997).

Ας τελειώσουμε μ' ένα παλαιότερο ποίημα του Τ.Μ. που ανήκει στον ίδιο χώρο θεώρησης και προβληματισμού:

ΜΕΤΑΛΟΓΙΚΗ

Στον αστερισμό του Υδροχόου

εντός σου

τα ορθογώνια και τα τετράγωνα

έχουν φτερά.

Ανδρέας Χασούρας - Έφη Δελή

Από την εφημερίδα «ΣΗΜΕΡΑ»

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

Όπως τραγικά μολύνουμε το φυσικό περιβάλλον, έτσι μολύνουμε και την πνευματική μας ζωή, τις αντιλήψεις μας για το ουσιώδες και το άξιο. Οι συνέπειες είναι βαριές. Η τιμωρία είναι ήδη στην τροχιά της. Τελευταία, έχουμε υπερβεί τα όρια ανοχής και αντοχής των πραγμάτων. Χρειαζόμαστε κάτι σαν οικολογία στο πνεύμα.

Από τα πολλά που μας πείθουν για την εντεινόμενη μόλυνση του νου, ας δούμε κάτι εκλεπτυσμένα αρρωστημένο, που αφορά τη δια-

νόηση. Ας προσεγγίσουμε ένα είδος λευχαιμίας του πνεύματος. Και είναι παράξενο: Των πνευματικών ανθρώπων τα μηνύματα φθάνουν, και από δρόμους μη καθαρά ορατούς, ακόμα και στο τελευταίο χωριό, ακόμη και στον τελευταίο ανυποψίαστο εργάτη. Ποιες όμως είναι κάποιες από τις ασθένειες, τις ύπουλες, που μαστίζουν το πνεύμα; Νομίζω πως γίνομαι σαφής με ένα απόσπασμα από κείμενό μου του 1981.

Ο άνθρωπος είναι παιδί της γης. Και είναι ακέραιος, ατεμάχιστος, όταν το πνεύμα του βρίσκεται σε εναρμόνιση με το γόνιμο χώμα - μάνα γη. Αλλιώςτικά δεν είναι παρά μετέωρο ανθρώπινο κλάσμα. Ασθένειες που πλεονάζουν στο σημερινό ελληνικό λόγο, όπως η πλεγματική επίδειξη βάθους, η γαλαζοαίματη επίδειξη γνώσεων και παιδείας υψηλής, η εμπορική αμφισβήτηση και κατάθλιψη, η ωραιολογία, η πολυλογία σε τελική ανάλυση τεμαχισμούς απεργάζονται. Κόβουνε ανεπαίσθητα αλλά σταθερά τους δεσμούς ανάμεσα στη γη και στον άνθρωπο. Δε βρίσκονται σε εναρμόνιση με τη μελωδία της γης, ούτε οι τυμπανοκρουσίες της επιτηδευμένης επαναστατικότητας, ούτε των προκατασκευών η πλημμύρα.

Ανέφερα σαν πρώτη ασθένεια την πλεγματική επίδειξη βάθους. Ας δούμε τι ακριβώς εννοώ: Από τον 17ο αιώνα έχει παρατηρήσει ο Καρτέσιος: «Φθάνουμε σε μία σκέψη εναργή και ύστερα την εκθέτουμε με τρόπο περίτεχνο ή από μίσος για την αλήθεια ή γιατί φοβόμαστε μήπως χάσει την αξία της η ανακάλυψή μας».

Και οι σημερινοί Έλληνες; Οι σημερινοί Έλληνες προς τα χειρότερα: Ξεχνούν την απλότητα και την αθωότητα. Οι πολλοί επιλέγουν εγκεφαλισμούς και ακαταλαβίστικες φόρμουλες. Συγκεκριμένα: Πήρανε οι ξένοι, κάπου αρρωστημένα τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και στη συνέχεια εμφανιζόμαστε εμείς να παίρνουμε από αυτούς δύο φορές αρρωστημένα τη σοφία των προγόνων μας. Οι πρόγονοί μας ήταν που έλεγαν «σοφόν το σαφές». Η προσπάθεια να κάνουμε τα εύκολα δύσκολα, για λόγους επίδειξης βαθιάς δήθεν σκέψης και γνώσης, έχει παραφορεθεί στο χώρο της ελληνικής δια-

νόησης (επιστήμη, φιλοσοφία, ποίηση κλπ.).

Βάθος στον κύβο

Ο πομπός εκπέμπει δήθεν με βάθος.

Ο δέκτης συλλαμβάνει δήθεν το βάθος.

Και κόμπλεξ νοημοσύνης κατά βάθος.

Εδώ οφείλω να πω, ότι αγαπάω το ρωμαλέο, το βαθύ στοχασμό.

Στην αρρώστια της επιτήδευσης εναντιώνομαι.

Αυτή η πλεγματική επίδειξη βαθύνοιας αποτελεί μέρος ενός γενικότερου φαινομένου κακότερης μίμησης και γαλαζοαίματης διάνοησης. Μιας διάνοησης που αγωνίζεται να μας εκπολιτίσει τάχα.

Υποκριτές της διάνοησης

Υποκριτές της διάνοησης

ξεφορτώνουν στη γη μου

καθαρόαιμα άλογα

ιπποδρόμων, ας πούμε, εγγλέζικων

ελληνικές ντυμένα χλαμύδες

και φωνάζουνε:

να η Ελλάδα!

Τον αγριότραγο

των βράχων της γης μου σκοτώνουνε

υποκριτές της διάνοησης και φωνάζουνε:

για την Ελλάδα!

Την αρμονία της γης μου σκοτώνουνε

υποκριτές της διάνοησης.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν μια κριτική, μια αντίθεση για κάποια, από τα χίλια, που σταθερά μολύνουν την πνευματική μας ζωή και όχι μόνον αυτή.

Ας δώσω τώρα με τον επιγραμματικότερο τρόπο τη δική μου θέση. Τη θέση αυτού που εγώ ονομάζω οικολογία στο πνεύμα.

Αντιστροφή

Ο λόγος

λιθαρένιο τσεκούρι

Η πρωτόγονη γη

με σχεδίες και καλύβες

Το αίμα του ψαριού στο καμάκι

Η χαρά των παιδιών του ψαρά

Δόξα που έδωσε πνεύμα στο χώμα

Βοηθάτε να δώσουμε

χώμα στο πνεύμα.

Οι παραπάνω στίχοι δεν έχουν μόνο συμβολικό χαρακτήρα αλλά και κυριολεκτούν. Μου φέρνουν στο νου μία άποψη που έχει διατυπωθεί για την προέλευση της λέξης Ασκληπιός. Η άποψη αυτή λέει ότι προέρχεται από μία έκφραση ευρωπαϊκών φυλών: Αέσκ-Χέυλ-Χόπα που σημαίνει: Στο δάσος υπάρχει η ελπίδα της σωτηρίας.

Ακόμη, οφείλω να ξεκαθαρίσω ότι δε θέλησα, κυρίως για λόγους οικονομίας, να αναφερθώ σε συγκεκριμένα κείμενα και ονόματα. Αυτό το έχω κάνει αλλού για κείμενα και ονόματα γνωστά και τιμημένα που αν τεθούν κάτω από το θεμελιώδες κριτήριο της αλήθειας, της γνησιότητας, θα φανεί καθαρά ότι έχουν έντονη την οσμή του εργαστηρίου και γενναίες τις δόσεις της γαλαζοαίματης επίδειξης. Και είναι θλιβερό και παράξενο να εμφανίζονται σαν «πρώτοι διδάξαντες», οι κατά τεκμήριο ταγοί του λαού, οι ποιητές. Έτσι διερρωτώμαι ποιοι θα εναντιωθούν δυναμικά και ευθύγραμμα στην υποκρισία και στο ψέμα που τείνουν να αλώσουν και τους τελευταίους θύλακες μιας χλιαρής αντίστασης. Ποιοι είναι εκείνοι που θέτοντας σε κίνδυνο «τα σπιτάκια τους» θα πολεμήσουν τις μεταδοτικές ασθένειες των φλεβών και του αίματος της σημερινής κουλτούρας τόσο των ψηλών όσο και των λαϊκότερων επιπέδων.

Κάποτε έγραψα: **...άλλοι θα ήμασταν αν οι διανοούμενοι, οι λογοτέχνες, οι ποιητές, μας άρπαζαν από τα μαλλιά και έβαζαν το πρόσωπό μας στο χώμα.**

Αντίθετα όμως, κάτι τέτοιο δεν το θεώρησαν του επιπέδου τους. Δεν πόνεσαν για την ουσία.

ΣΤΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Ο Τάκης Μιχόπουλος Απαντά

Σε Ερώτηση Του Στάθη Γκουρβέλου

Ερ: Γράφει κάπου ο γνωστός κριτικός της λογοτεχνίας Ανδρέας Καραντώνης: «η υποταγή σε πλήθος αβασάνιστες ρεαλιστικές και πεζογραφικές λεπτομέρειες που χάνονται σε μια ατέρμονη περισσολογία, επέβαλαν στον σύγχρονο ποιητικό κόσμο ένα είδος «αταξικής κοινωνίας», που προς το παρόν έχει σα συνέπεια την ισοπέδωση των ατομικών συμβολών-δηλαδή την έκθλιψη της προσωπικότητας.

Οι σημερινοί νέοι-εκτός από κάποιες εξαιρέσεις που δεν δείχνουν όμως πως θα εξελιχθούν σε μονάδες -δεν έχουν προσωπικότητα, δεν έχουν «ταυτότητα»... Είναι όλοι τους «ταυτισμένοι» μέσα στις ίδιες διαστάσεις». Αυτά έλεγε ο Α.Κ. το 1971.

Ποια είναι η δική σου άποψη;

Απ. Ο Καραντώνης είναι εύστοχος εδώ. Όμως παραβλέπει κάτι ουσιαστικό, που το παραβλέπουν και όλοι οι ειδικοί, εκτός από κάποιες μεμονωμένες λέξεις που ακούγονται εδώ κι εκεί.

Ξεχνάνε τις βαρύτερες ασθένειες που μαστίζουν τον εσώτερο πυρήνα, το «αίμα», όπως συνηθίζω να λέω, της ποίησης. Ξεχνάνε τις αριστοκρατικότητες, τους διανοουμενισμούς, τις εμπορικές επαναστατικότητες, τις υπερβολές της υποβολής και της μαγείας, τις κατασκευές βάθους...που **η μεγάλη τους εισβολή συμπίπτει με την εμφάνιση της γενιάς του '30**. Και ο κατήφορος συνεχίζεται.

Με αυτά και άλλα κατάφεραν, καθώς λέγεται, η σύγχρονη ποίηση να μην αφήνει τίποτα στη μνήμη και όπως παρατηρεί ο καθηγητής Δ. Μαρωνίτης το ποίημα να «είναι συνήθως αυτιστικό και εγγαστρίμυθο».

Ακόμα και η σάτιρα, που απαιτεί αμεσότητα και δραστικότητα, έχει εξελιχθεί, κατά τον Δ. Χαλατσά, «σε μια αυτοϋποστρεφόμενη θέση χωρίς τη χρεία του αποτελέσματος. Το χαρακτηριστικό της είναι μια ευνουχισμένη κατάσταση».

Στάθη, τα παραπάνω δείχνουν, εν περιλήψει, τις τρεις μεγάλες αδυναμίες του σύγχρονου ποιητικού λόγου: ομοιομορφία, προσποίηση, εσωστρέφεια (απομάκρυνση από τον άνθρωπο).

Όσο για τη δική μου θέση- πρόταση, την ξέρεις:

Των φλεβών και του αίματος

Αδρότητα πρωτεϊκή

Γεροσύνη των λέξεων

Γεροσύνη των εικόνων

Γεροσύνη της δομής

Ακατέργαστη μελωδία της γης

Ή με μια λέξη: ΧΩΜΑΤΑΝΘΡΩΠΟΣ (σελ. 6)

Τέλος, σου θυμίζω κάτι που έχεις πει: Ο Τ.Μ. στη θεωρία και στην ποιητική πρακτική ακολουθεί δρόμους συνετά και οργανωμένα ανατρεπτικούς και συγχρόνως ανανεωτικούς.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΑΠΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ *

Η Κορακοφωλιά λειτούργησε σαν ιερό της γνήσιας ποίησης. Και είναι παράξενο, ενέπνευσε ακόμα και μη ποιητές να γράψουν ωραία ποιήματα γι' αυτήν. Σκέψου ότι όλα έγιναν σε εποχή λευχαιμικής διανοήσης που χειροτέρευε και χειροτερεύει.

Έγιναν σε καιρούς που η ποίηση εγωπάσχουσα, «αταυτοτική, περυσολόγα και πεζολόγα», κολυμπάει στην προσποίηση και στην κατασκευή. Χάνει το λαό και ο λαός εκείνη. Εδώ χιλιάδες αμήτοι καταχειροκρότησαν τον άξιο ποιητικό λόγο. Έζησαν άλλες στιγμές, εμπειρίες αρχέγονες**.

* Εφημερίδα «Κορινθιακός Τύπος»

** 4 χιλιόμετρα έξω από το Ξυλόκαστρο, μέσα σε θεϊκή φύση, δίπλα στο μυθικό ποτάμι Σύθα.

Στους νέους
που θέλουν να συλλογιώνται
κάποτε-κάποτε
έτσι σαν κάτω από πλάτανο
δίπλα σε πηγή

ΟΤΑΝ

Όταν δεν εκρεμάστηκες
όξω σε αγριαχλαδιά
καρπό της να δαγκώσεις
τη δίψα σου να κόψεις
Όταν δεν έπεσες ποτέ
στην αγριάδα του ταρού*
της θάλασσας του κεραυνού
Όταν δεν μπήκες μοναχός
μες στην καρδιά του ρουμανιού
νύχτα χωρίς φεγγάρι

Κι απάνω απ' όλα

Όταν που σε φωνάξανε
στη φλογισμένη ρεματιά
τους είπες «κάνει ζέστη»
Όταν δε θέλησες να δεις
ποτέ σου τι θα πει
σπίτι δεν έχουνε ψωμί
Όταν δε σούρθε να ζυγίσεις τη γροθιά
ας πούμε σε μαχαίρι
για κάποιο δίκιο ή κάποιο φως
Δεν έδεσες
κι είς' άγουρος
κι είσαι μισός

1973

* ταρός: πολύ δυνατή βροχή